หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

1.1 คำนำ

ปัจจุบันปัญหาสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลครอบคลุมความเป็นอยู่ของประชาชนมากขึ้น ก๊าซโอโซน (O_3) เป็นก๊าซหนึ่ง ที่เป็นปัญหาสำคัญในเมืองใหญ่ ๆ เช่น ลอสแองเจอลิส และเป็นออกซิแดนท์ที่สำคัญตัวหนึ่งที่เกิดจากปฏิกิริยาโฟโตเคมิคัล (Photochemical reaction) ของก๊าซออกซิเจน (O_2) ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ (SO_2) ออกไซด์ของไนโตรเจน (NO_x) สารประกอบอัลดีไฮด์ (aldehydes) และสารประกอบไฮโดรคาร์บอน (HC) นอกจากนี้ยังอาจเกิดจากประกายไฟฟ้าในบรรยากาศและจากเครื่องมือไฟฟ้าต่าง ๆ ด้วย

ในบรรยากาศปกติที่ระดับน้ำทะเลจะมีปริมาณ O_3 ตั้งแต่ 0.01 - 0.03 ppm. ในชั้นบรรยากาศที่สูงจากพื้นโลกขึ้นไปประมาณ 13 - 32 กิโลเมตร จะมีปริมาณ O_3 มากที่สุด เรียกชั้นโอโซโนสเฟียร์ (OZONOSPHERE) ปริมาณ O_3 ที่ขั้วโลกจะมีมากกว่าในบริเวณเส้นศูนย์สูตร และเมื่อเปรียบเทียบปริมาณ O_3 ในวันเดียวกัน ในเวลากลางวันจะมีปริมาณ O_3 มากกว่าในเวลาเช้าและบ่าย (1)

O_3 ทำอันตรายต่อเนื้อเยื่อของตา จมูก และระบบทางเดินหายใจ ทำให้เกิดการระคายตา ไอ เจ็บหน้าอก ลดการทำงานของปอด และถ้าได้รับก๊าซนี้มากเกินไปจะทำให้มีอันตรายต่อชีวิตได้ (2) ในพืชก๊าซนี้มีผลทำให้ใบเปลี่ยนสี เป็นจุด ร่วงก่อนกำหนด ต้นเหี่ยวเฉา ผลผลิตลดลง (3)

ระดับความเข้มข้นสูงสุดของ O_3 ที่จะมีได้ในอากาศโดยไม่เป็นอันตรายต่อมนุษย์ คือ 0.08 ppm (160 ไมโครกรัมต่อคิวบิคเมตร) ในเวลา 1 ชั่วโมง ความเข้มข้นนี้กำหนดโดย National Air Quality Standard ของประเทศสหรัฐอเมริกา (4) สำหรับในประเทศไทยได้มีประกาศสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2524) กำหนดมาตรฐานคุณภาพอากาศโดยทั่วไปขึ้น เพื่อใช้ควบคุมและตรวจสอบคุณภาพอากาศ ตามข้อความในข้อ 1

วงเล็บ 4 ค่าเฉลี่ยของ O_3 ในเวลา 1 ชั่วโมง จะต้องไม่เกินกว่า 0.20 มิลลิกรัมต่อลูกบาศก์-เมตร (0.1 ppm) จะเห็นได้ว่าระดับมาตรฐานของ O_3 ในเมืองไทย ตั้งไว้สูงกว่าของสหรัฐอเมริกา

กรุงเทพมหานคร ตั้งอยู่ในเขตร้อนชื้น เส้นรุ้งที่ 13° 48' เหนือ สภาพทางภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบลุ่มมีระดับต่ำ อยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลไม่เกิน 1 เมตรครึ่ง (5) มลสารในอากาศที่สำคัญ ซึ่งเกิดขึ้นในปริมาณมากและมีอยู่ทั่วไป มีอยู่ 5 ชนิดคือ คาร์บอนมอนอกไซด์ (CO) ซัลเฟอร์-ไดออกไซด์ (SO_2) ออกไซด์ของไนโตรเจน (NO_x) ไฮโดรคาร์บอน (HC) และอนุภาคมลสาร ดังตารางที่ 1 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า CO เกือบทั้งหมดมาจากรถยนต์ และยานพาหนะ SO_2 ส่วนใหญ่มาจากโรงไฟฟ้า และโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดของอนุภาคมลสาร (Particulates) รายใหญ่เช่นกัน HC มาจากรถยนต์มากที่สุด NO_x มาจากการเผาเชื้อเพลิงมากที่สุด สาร HC และ NO_x ที่ปล่อยออกมาจะทำปฏิกิริยาเป็นออกซิแดนท์ (oxidants) ในบรรยากาศโดยแสงอุลตราไวโอเลต (UV) ในเวลาต่อมา (6)

ในการแก้ปัญหา O_3 ในบรรยากาศจะต้องทำการศึกษาข้อมูลต่าง ๆ เช่น ความเข้มข้นของ HC, NO_x , UV ความหนาแน่นของรถยนต์ ทิศทางและความเร็วลม มาตรฐานคุณภาพอากาศและอื่น ๆ เพื่อจะได้ทราบถึงพฤติกรรมต่าง ๆ และเข้าใจถึงปัญหาที่เกิดขึ้นทำให้สามารถทำการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

การศึกษาในการวิจัยนี้มีจุดประสงค์ เพื่อ

1.2.1 ศึกษาระดับสูงสุดของ O_3 ในบรรยากาศของกรุงเทพมหานคร และบริเวณพื้นที่ที่เกิด O_3 สูงสุด

1.2.2 ศึกษาระดับ O_3 เพื่อหาความสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่น คือ HC , NO_x , UV ความหนาแน่นของรถยนต์ และทิศทางและความเร็วลม

1.3 ขอบเขตและแนวทางการศึกษา

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาระดับ O_3 , HC , NO_x และ UV โดยใช้เครื่องมืออัตโนมัติในการตรวจวัด ขอบเขตในการวิจัยมีดังนี้

1.3.1 ศึกษาระดับ O_3 ที่เปลี่ยนแปลงตามเวลาและความสัมพันธ์กับความเข้มข้นของ HC และ UV ในบริเวณคณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาฯ

1.3.2 ศึกษาระดับสูงสุด O_3 ตามจุดต่าง ๆ ในบริเวณกรุงเทพมหานคร

1.3.3 ศึกษาการเปลี่ยนแปลงความเข้มข้นของ O_3 ตามเวลาของวัน กับระยะทางในทิศทางใต้ลมของศูนย์กลางกรุงเทพมหานคร

1.3.4 ศึกษาระดับ O_3 , NO_x ความหนาแน่นของรถยนต์ ทิศทางลม และความเร็วลม ที่รายงานโดยหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อเปรียบเทียบกับผลการศึกษาครั้งนี้

ตารางที่ 1.1 ปริมาณมลสารในอากาศที่ปล่อยในกรุงเทพมหานคร ในปี พ.ศ. 2522

ปริมาณที่ปล่อย ตัน/ปี

แหล่งที่มา	อนุภาคมลสาร	ซัลเฟอร์ไดออกไซด์	ไนโตรเจนไดออกไซด์	ไฮโดรคาร์บอน	คาร์บอนมอนอกไซด์
การเผาเชื้อเพลิง					
โรงไฟฟ้า	4,696	25,630	4,783	109	165
อุตสาหกรรม	3,509	80,792	9,399	475	662
บ้าน/พาณิชย์	376	391	400	58	62
การจราจร	3,516	13,966	17,335	25,734	112,347
กระบวนการอุตสาหกรรม	29,255	269	4	3	5,400
รวม	41,352	121,048	31,921	26,379	118,636

ปริมาณที่ปล่อย คิดเป็นร้อยละของมลสารแต่ละชนิด

แหล่งที่มา	อนุภาคมลสาร	ซัลเฟอร์ไดออกไซด์	ไนโตรเจนไดออกไซด์	ไฮโดรคาร์บอน	คาร์บอนมอนอกไซด์
การเผาเชื้อเพลิง					
โรงไฟฟ้า	11	21	15	0	0
อุตสาหกรรม	8	67	29	2	1
บ้าน/พาณิชย์	1	0	1	0	0
การจราจร	9	12	55	98	94
กระบวนการอุตสาหกรรม	71	0	0	0	5
รวม	100	100	100	100	100

ที่มา : E.A. Drew and M. Nakamura (7)